

УДК 373.3-053.6

К. М. Павицька

Інститут проблем виховання НАПН України

ПРОЕКТ ЯК ФОРМА РОБОТИ З БАТЬКАМИ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Стаття присвячена актуальній педагогічній проблемі – взаємодії загальноосвітньої школи з батьками учнів старшого шкільного віку. Обґрунтовано проект як форму роботи школи з батьками щодо професійного самовизначення старшокласників з точки зору їх ефективного впливу на суб'єктів взаємин. У статті представлено приклад орієнтовної програми педагогічного проекту з підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників, що включає такі заходи, як батьківські збори, психолого-педагогічний семінар, фото виставка, екскурсія на підприємство, зустріч із фахівцями, бесіди й консультації тощо.

Ключові слова: школа, батьки, старшокласники, проект, професійне самовизначення.

Постановка проблеми. Розвиток системи освіти в Україні набуває постійного вдосконалення. У зв'язку зі змінами, що перебувають у полі зору як наукової, так і громадської думки, відбувається орієнтація на нові специфічні завдання, оскільки йдеться про майбутнє нашої нації. Це стосується й вирішення питання професійного самовизначення старшокласників, які покликана розв'язувати загальноосвітня школа.

Загальновідомо, що найближче оточення старшокласника, передусім, його батьки, відіграють важливу роль у виборі професійного шляху. Майже всі вони цікавляться майбутнім професійним шляхом своєї дитини, намагаються вплинути на прийняття нею рішення щодо вибору майбутньої професії, допомогти у професійному самовизначенні. Проте досить часто батьки не готові до вибору їх дитиною майбутньої професії та потребують допомоги (педагогічної, психологічної тощо) у вирішенні такого складного питання, як професійне самовизначення старшокласника. Означена проблема актуалізує питання педагогічної підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників у процесі взаємодії сім'ї та школи із застосуванням ефективних форм та методів, зокрема, методу проектів.

Аналіз актуальних досліджень. У вітчизняній та зарубіжній педагогіці існує значний доробок у питанні професійної орієнтації учнів старших класів. Необхідність пошуку оптимальних шляхів педагогічної взаємодії сім'ї та школи у підготовці школярів до вибору професії зазначається у працях Н. Калущинової, Р. Капралової, Г. Куцебо, С. Сальцевої, О. Хромової та ін.

Розробку методу проектів здійснювали Дж. Дьюї, Д. Каттерік, В. Кілпатрик, В. Монда, А. Папандреу, Д. Снезден. У сучасній педагогіці метод проектів досліджували російські (М. Бухаркіна, В. Гузєєв, Д. Левітес,

Є. Полат, Н. Коряковцева, Г. Селевко та ін.) та українські: (К. Баханов, Л. Варзацька, Л. Головка, А. Касперський, Г. Кручиніна, О. Пехота, О. Пометун, Г. Токань та ін.) вчені.

Зважаючи на актуальність поставленої проблеми, **мета статті** полягає в обґрунтуванні проекту як ефективного методу підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників та представленні орієнтовної програми батьківсько-педагогічного проекту в контексті професійного самовизначення старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Забезпечити відповідну підготовку батьків до професійного самовизначення старшокласників покликані загальноосвітні заклади, діяльність яких у означеному напрямі охоплює таких суб'єктів педагогічної взаємодії, як адміністрація школи, педагоги, батьки та учні. Педагогічна підготовка батьків до професійного самовизначення старшокласників реалізується через упровадження різних форм і методів роботи загальноосвітньої школи з батьками, які здійснюються у визначеному порядку й мають організаційну процедуру проведення.

Беззаперечно, що найбільше навантаження щодо підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників покладається на класного керівника. Робота класного керівника із батьківським колективом щодо даного напрямку із залученням активних методів, зокрема методу проектів, вважається показником високої кваліфікації вчителя, ознакою застосування прогресивних технологій у педагогічному процесі та процесі взаємодії із батьками учнів.

Окремої уваги, на нашу думку, заслуговує проектна технологія, яку розглядаємо як сучасну педагогічну технологію, що покликана забезпечити педагогізацію сім'ї (педагогічну підготовку батьків) щодо важливих навчально-виховних проблем. Підкреслимо, що інноваційна педагогічна технологія трактується науковцями як комплексний інтегрований процес, що охоплює суб'єктів, ідеї, способи організації інноваційної діяльності й забезпечує результативність нововведення [1, 71]. Цінність застосування проектного підходу в роботі з батьками старшокласників полягає в орієнтації на формування відповідного світогляду батьків, набутті ними педагогічної культури, а також таких якостей, як ініціативність і відповідальність, умінь ефективно співпрацювати в колективі та конструктивно спілкуватися з усіма учасниками педагогічного процесу, творчо виконувати поставлене завдання, досліджувати й пояснювати факти та явища, здійснювати самостійний пошук інформації тощо.

Метод проектів не є принципово новим у вітчизняній та світовій практиці. Більше того, на сьогодні в Україні відбувається відродження впровадження проектної технології, активного застосування в різних навчальних закладах, зокрема в роботі загальноосвітніх шкіл із батьками учнів. Зазначимо, що проект може бути як методом у навчально-виховній роботі загальноосвітнього навчального закладу, так і формою роботи.

Варіантом оригінальної та цікавої форми роботи школи з батьками вважаємо батьківсько-педагогічний проект. Він спрямований на педагогічно-профорієнтаційну просвіту батьків, надання допомоги батькам у формуванні особистісно-орієнтованого підходу (що базується на основі діалогу та повазі) до старшокласників на етапі їх професійного самовизначення, налаштування співпраці вчителів, батьків і дітей з метою зорієнтувати батьків на активну участь у навчально-виховному процесі, гармонізації та діалогізації життя школи та сім'ї.

Вважаємо доцільним використання методу проектів у педагогічній підготовці батьків до професійного самовизначення старшокласників, адже проект – це найдієвіший акт переходу від теорії до практики, від минулого до майбутнього, від потенційного до актуального. Окрім того, сутість методу проектів полягає у стимулюванні інтересу учасників (передусім батьків) до визначеної проблеми, оволодіння певними знаннями та навиками (наприклад, дослідницькими, комунікативними, організаторськими тощо) для її вирішення, практичному застосуванні отриманих результатів. Поряд із тим такий метод дозволяє використовувати різні форми роботи: індивідуальну, парну, групову, що сприяє налагодженню взаємин у колективі.

Методу проектів у навчальному процесі школи присвячені дослідження І. Чечеля, який стверджував, що: «Метод проектів – це педагогічна технологія, орієнтована не стільки на інтеграцію фактичних знань, скільки на їх застосування і придбання нових. Активне включення школяра у створення тих чи інших проектів дає йому можливість освоювати нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі» [6]. Таким чином, метод проектів може виступати ефективним засобом не лише набуття необхідних знань, а й формування свідомості та поведінки суб'єктів, нагромадження соціального досвіду тощо.

В основі сучасного розуміння проектної методики, згідно Е. Полат, лежить застосування широкого спектру проблемних, дослідницьких, пошукових методів, що орієнтовані на реальний практичний результат, який має значення для суб'єкта, а також цілісна розробка проблеми з урахуванням різних факторів і умов її вирішення та реалізації результатів [4].

Означений метод вважаємо правомірним у педагогічній підготовці батьків до професійного самовизначення старшокласників, оскільки в його основі лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок та комунікативних умінь батьків, здатність самостійно конструювати свої знання та застосовувати їх на практиці у спілкуванні зі старшокласниками, орієнтуватися в інформаційному просторі, об'єктивно сприймати ситуацію тощо. Поряд з тим, цей метод дозволяє залучити колектив батьків до активної участі у процесі професійного самовизначення дітей, сприяє усвідомленню батьками себе важливими агентами соціального інституту, який є визначальним чинником у професійному самовизначенні особистості старшокласників.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що науковці пропонують розв'язувати проект через виконання основних етапів, успішність та ефективність якого забезпечується за умови правильної та послідовної, організаційно-спланованої роботи на основі принципів логічності й послідовності його виконання.

Розв'язання проекту може здійснюватися в наступні етапи: підготовчий (організаційний); пошуковий; практичний; корекційний; контрольний; інформаційний [3]. Існують й інші варіанти структури проекту, оскільки різні науковці поділяють його відповідно до мети та завдань кожної з частин. Наприклад, В.Симоненко вважає, що виконання проектного завдання має здійснюватися в три етапи: організаційно-підготовчий, технологічний, заключний [5]. О.Коберник виокремлює організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний, заключний [2]. Також виділяють підготовчий, реалізаційний, оцінювальний та інформаційний етапи [7]; початковий етап, етап планування, прийняття рішення, виконання, оцінки результату та захисту проекту [6].

Зазначимо, що кожен керівник проекту має право самостійно визначатися з кількістю етапів (відповідно зі структурою) виконання проектів відповідно до поставленої мети та завдань такого заходу.

Наведемо приклад орієнтовної програми педагогічного проекту із підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників. Підкреслимо, що означений батьківсько-педагогічний проект передбачає, окрім батьківської аудиторії, активне залучення учнів старшої ланки, оскільки процес підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників не може відбуватися ізольовано без участі дітей-старшокласників. Це, передусім, сприятиме гармонізації взаємин у сім'ї, створенню нормального виховного середовища в родині, зацікавленню як

батьків, так і дітей у позаурочній діяльності закладу, а також формуванню в учнів відповідних ціннісних орієнтацій, мотивації до вибору професії, окреслення їх інтересів та особистих прагнень.

Орієнтовна програма педагогічного проекту з підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників

Мета: підготовка батьків до професійного самовизначення старшокласників; задоволення потреб дітей у професійному та суспільному самовизначенні через активну участь батьків у цьому процесі.

Завдання: надати батькам практичну допомогу в питаннях професійного самовизначення їхніх дітей-старшокласників; допомогти батькам краще пізнати власну дитину, навчити бачити в дитині особистість, майбутнього професіонала певної сфери; налагодити співпрацю батьківського колективу з педагогами та адміністрацією школи щодо зазначеної проблеми; здійснити популяризацію різних спеціальностей серед батьків, юнаків та дівчат, ознайомити їх зі світом професій, формувати ціннісне ставлення учнів до праці, свідоме ставлення до вибору майбутньої професії, виховувати їх як гідних громадян власної держави.

Для супроводу й реалізації проектної діяльності необхідні такі матеріали, як тести, анкети для батьків та їх дітей; підбірка спеціальної (педагогічної, психологічної, методичної) літератури; проспекти та рекламні брошури; спеціалізовані журнали й газети; сценарії сімейних шкільних і позашкільних заходів, колективних справ; портфоліо до презентацій; відео та фотоматеріали, технічні засоби.

Хід програми:

I етап: Організаційно-підготовчий.

Вступна бесіда з батьками «Запрошуємо до розмови» включає в себе обґрунтування теми, повідомлення мети, структури й очікуваного результату проекту; планування роботи, розгляд пропозицій щодо вибору методів та розподілу груп тощо.

Фотовиставка чи виставка робіт «Моя сім'я» за різними тематичними напрямками може містити такі секції, як, наприклад: «Наші захоплення», «Сімейні традиції», «На дозвіллі», «Я пишаюся моїми батьками / дітьми, за те, що...» тощо. Такий захід сприяє активізації творчого потенціалу учасників, створенню умов для самореалізації особистості, зацікавленню в участі у проекті, вивченню інтересів, уподобань сімей тощо.

Класна година з елементами мозкового штурму «Роль сім'ї у процесі професійного самовизначення старшокласників» передбачає спілкування щодо актуальних питань професійного самовизначення старшокласників,

факторів вибору майбутньої професії. Класний керівник може провести опитування батьків із таких питань: Що би Ви хотіли дізнатися про професійне самовизначення старшокласників? Яка допомога Вам необхідна у вирішенні цього питання? Це допоможе йому зорієнтуватися в тому, якої інформації чи навичок першочергово потребують батьки із означеної проблеми.

Батьківські збори, на яких формуються творчі та дослідницькі групи з батьківського колективу, визначаються завдання, обговорюються форми й методи роботи, є важливою ланкою серед усіх заходів проекту.

II етап: Практичний.

Психолого-педагогічний семінар «Професійне самовизначення старшокласників – важлива психолого-педагогічна проблема» має на меті висвітлення теоретико-методологічних питань з проблеми.

Круглий стіл, що проводиться за участі батьків та учнів «Старшокласник – майбутній професіонал, гідний громадянин своєї держави» передбачає обговорення таких питань: захист прав та повага до інтересів старшокласника, розгляд їх мотивів, уподобань та бажань, співвіднесення нахилів, здібностей та можливостей особистості з реаліями та умовами сучасного ринку праці, розвиток самоусвідомлення та самодіагностики учнів тощо. Учасники набувають умінь обґрунтовувати власне рішення, відстоювати власну думку, надавати поради та рекомендації.

Консультавання – це індивідуальна робота з батьками (може проходити під назвою «Що потрібно моїй дитині в період вибору майбутньої професії?») із застосуванням бесіди, наданням консультації, під час якої відбувається опрацювання конкретних проблем і питань батьків, надання порад та рекомендацій, ознайомлення батьків із ефективними способами підтримки дітей у виборі майбутньої професії та місця подальшої освіти.

Спільна екскурсія батьків і дітей на підприємство проходить під гаслом «Формуємо професійний інтерес». Альтернативою традиційній екскурсії може слугувати відвідування ярмарку вакансій, де представники вітчизняних і зарубіжних компаній різних галузей ознайомлять батьків і старшокласників зі своєю діяльністю, умовами роботи тощо. Окрім того, це гарна можливість вивчення ринку праці. Аналізуючи їх пропозиції, батьки можуть порівняти власні уявлення щодо актуальності тієї чи іншої професії з реальними пропозиціями на ринку, співвіднести їх із потенціалом власної дитини.

Година спілкування «У світі – тисячі професій!» – це зустріч із фахівцями, під час якої батьки в ході бесіди ознайомлюються з

особливостями й умовами праці фахівців певної професії, обмінюються власним професійним досвідом і рекомендаціями.

Семінар-практикум «Подолання стресу – запорука успішного професійного самовизначення старшокласників» передбачає розгляд методик для визначення рівня стресостійкості дітей у період їх професійного самовизначення, знаннями, опанування вміннями та навичками запобігати й вирішувати стресові ситуації, збагачення досвіду комфортного спілкування в батьківському колективі щодо професійного самовизначення старшокласників.

III етап: Підсумковий.

Родинний KBK із профорієнтаційним нахилом сприяє збагаченню світогляду батьків і дітей з означеної проблеми. Під час заходу узагальнюється набутий під час участі у проекті досвід, демонстрація того, чого дізналися та навчилися разом.

Підсумкові класні збори «Молодь – це наш потенціал!» включають у собі повідомлення результатів роботи учасників проекту, демонстрацію результатів роботи творчих груп. Практичним результатом заходу є прийняття спільних рекомендацій для батьків щодо окресленої проблеми, виготовлення пам'яток, скарбнички порад, створення профінформаційного куточку тощо, підбиття підсумків роботи учасників проекту.

Варто зазначити, що вміння користуватися проектною технологією є показником інноваційного мислення вчителя та потребує високої майстерності, ретельного покрокового обміркування й організації кожного етапу. Поряд із тим, як виховна робота з дітьми-старшокласниками, так і співпраця з їх батьками, передусім, повинна будуватися з урахуванням їх інтересів та потреб, ґрунтуючись на особистому досвіді суб'єктів і діалогічному підході у взаєминах.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що робота з батьками старшокласників щодо їх професійного самовизначення є тим процесом, який потребує особливого підходу в його організації та застосуванні ефективних технологій і методик у взаємодії школи та батьків. Тому впровадження в навчально-виховний процес школи методу проектів є необхідною умовою, що дозволить зробити цей процес результативним, захоплюючим та ефективним. Вважаємо, що метод проектів відкриває широкі можливості в роботі загальноосвітніх навчальних закладів із батьками, адже проектна діяльність спрямована як на педагогічну допомогу батькам учнів із теоретичних та практичних питань через активні

засоби дії, так і на професійне становлення особистості старшокласника. Перспективу подальших досліджень у цьому напрямі вбачаємо в розробці нового змісту, форм і методів педагогічної підготовки батьків в умовах сучасної загальноосвітньої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Коберник О. М. Проектування навчально-виховного процесу в школі / О. М. Коберник. – К. : Хрещатик, 1996. – 153 с.
3. Пивоварова Ю. М. Навчаємо та виховуємо разом (педагогічно-батьківський проект) / Ю. М. Пивоварова // Виховна робота в школі. – № 7 (80). – 2001.
4. Полат Е. С. Нові педагогічні та інформаційні технології / Е. С. Полат. – М. : 1999. – 238 с.
5. Симоненко В. Д. Сборник творческих проектов учащихся / В. Д. Симоненко. – М. : Изд. центр «Вентана-Граф», 2005. – 272 с.
6. Чечель І. Метод проектів, або спроба позбавити вчителя обов'язків всезнаючого оракула / І. Чечель // Директор школи. – 1998. – № 3. – С. 11–17.
7. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи : навчальний посібник / В. М. Шахрай. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.

РЕЗЮМЕ

Павицкая Е. Н. Проект как форма работы с родителями относительно профессионального самоопределения старшеклассников.

Статья посвящена актуальной педагогической проблеме – взаимодействию общеобразовательной школы с родителями учащихся старшего школьного возраста. Обосновано проект как форма работы школы с родителями по профессиональному самоопределению старшеклассников с точки зрения их эффективного воздействия на субъектов отношений. В статье представлен пример ориентировочной программы педагогического проекта по подготовке родителей к профессиональному самоопределению старшеклассников, который включает такие мероприятия, как родительские собрания, психолого-педагогический семинар, фото выставка, экскурсия на предприятие, встреча со специалистами, беседы и консультации и др.

Ключевые слова: школа, родители, старшеклассники, проект, профессиональное самоопределение.

SUMMARY

Pavytska K. Project as the form of school work with parents according to the professional self-determination of pupils of senior school age.

The article is devoted to the actual pedagogical problem – the interaction of secondary school with parents of pupils of senior school age. Project is grounded as a form of work of school with parents on professional self-determination of pupils in terms of its impact on subjects of relationships.

The author believes that in pedagogical training of parents to professional selfdetermination of high school pupils the pedagogical technologies that designed to provide educational and professional orientation of parents, assist parents in forming person-oriented approach (which is based on dialogue and respect) to high school students during their professional self-determination, promote cooperation of teachers, parents and children

in order to orient parents to active participation in the educational process, facilitate harmonization and dialogizing of school life and family are important.

Different approaches to structural construction of project work through the use of some stages of members who take part in it, that in its turn depends on the goals and objectives of project are considered.

The article presents an example of the approximate program of pedagogical project for preparing parents to professional self-determination of senior pupils, which includes such events as parents-teacher meetings, psychological-pedagogical workshop, photo exhibition, excursion to the plant, meeting with specialists, discussions and consultations etc.

It is noted that the parental educational project involves not only parents but also active participation of senior pupils, as the process of parents' preparation to professional self-determination of high school students can not occur in isolation without children. This, according to the author, will harmonize the family relationships, create normal educational environment in a family, make interest parents and children in extracurricular school activities, as well as the students' formation of appropriate values, motivation for choosing profession outlining their interests and personal aspirations and so on.

It is stressed that the ability to use project technology is an indicator of innovative thinking of teachers and requires high skills, careful stepwise of each stage. Alongside with the educational work with senior pupils and their parents especially should consider their interests and needs, based on personal experience of subjects and dialogical approach in relationships.

In the end it is indicated that the work with parents of senior pupils concerning their professional self-determination is the process that requires a special approach in its organization and usage of effective technologies and methods in interaction of schools work with parents. Therefore, the implementation of the project method into the educational process of school is a necessary condition that will allow to make the process efficient, fun and effective.

Key words: school, parents, pupils of senior school age, project, self-determination.

УДК 37.035.232.

Л. В. Повалій

Інститут проблем виховання НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ДІВЧАТ-СТАРШОКЛАСНИЦЬ

У статті розкриваються особливості професійного самовизначення сільських старшокласниць, які полягають у: дотриманні гендерного підходу до організаційно-методичного забезпечення роботи школи з підготовки сільської родини стосовно професійного самовизначення сільських старшокласниць; урахуванні інтересів, нахилів, здібностей сільських старшокласниць; урахуванні особливостей сучасних сільських сімей стосовно місця проживання. Окреслені аспекти розглядаються в контексті взаємодії сільської школи і сім'ї як найважливіших соціальних інститутів у формуванні особистості, зокрема у професійному самовизначенні дівчат. Особлива увага приділена врахуванню гендерних особливостей як одного із значущих факторів, що визначає зміст професійного самовизначення.

Ключові слова: сільські старшокласниці, професійне самовизначення, гендерні особливості, взаємодія сільської родини і школи.